

силі грошей на виконання грошового зобов'язання і деякі інші специфічні аспекти.

Незважаючи на те, що грошові зобов'язання розглядаються переважно з позиції певної галузі права: цивільної, господарської, фінансової, доцільно визначити загальноправовий підхід до вивчення цієї категорії, адже однорідність предмета цих зобов'язань привносить спільність у порядок відповідного правового регулювання. Ця спільність проявляється, насамперед, в однаковості порядку виконання грошового зобов'язання, зокрема, при регламентації форм і способів розрахунків.

Поступово провідні вітчизняні цивілісти розширюють значення категорії зобов'язання відповідно до реалій економіко-правового життя. Так, С.О. Харітонов та І.Г. Бабич пишуть: «Враховуючи ту обставину, що визначення «зобов'язання» є багатозначним і може враховуватися в різних галузях права та інших сферах гуманітарних знань, здається доцільним вести мову не взагалі про «зобов'язання» і взагалі про «правовідношення», а саме про «цивільно-правові зобов'язання» [1, с. 201]. У сфері грошових зобов'язань до аналогічного висновку дійшов І.А. Безклубий: «грошове зобов'язання не можна розглядати як категорію, що притаманна лише певній галузі права» [2, с. 7].

Відсутність цілісного виокремлення грошових зобов'язань учасників господарських відносин як субінституту господарського зобов'язального права призводить до того, що втрачається системність та комплексність у вирішенні проблематики грошових зобов'язань за участю господарюючих суб'єктів, існуючих в умовах змішаної економіки та тісного переплетіння приватноправових та публічно-правових норм.

У силу субсидіарного застосування для врегулювання майново-господарських зобов'язань цивільно-правових норм має враховуватися, що останні мають суттєве значення для функціонування механізму цих зобов'язань [3, с. 249].

Науково-практичний сенс має з'ясування питання про самостійність грошових зобов'язань у структурі зобов'язальних відносин господарського характеру. Виділення самостійних і несамостійних грошових

зобов'язань допомагає всебічно вивчити взаємодію грошового зобов'язання з іншими економіко-правовими категоріями. Однак це не виключає цілісної специфіки грошових зобов'язань, яка визначена характерними рисами виникнення, зміни та припинення, забезпечення цих зобов'язань, відповідальності за їхнє порушення і, нарешті, обумовлена єдністю інструментарію платежів, особливим набором банківських, касових та інших правил «грошового права» [4, с. 173].

Окремі дослідники виділяють грошові зобов'язання в широкому та вузькому смислі: в першому випадку предметом виступають грошові знаки як такі, а у другому - як загальне знаряддя обігу. Тобто до останнього значення не належать ті угоди, в яких гроші фігурують як «товар». Попри цілковиту зрозумілість такої позиції, все ж таки більш практично цінною є думка про те, що зобов'язання, в яких гроші фігурують як товар, а не легальний платіжний засіб, за правовою природою взагалі не є грошовими, адже на них не можуть поширюватися законодавчі приписи про грошові зобов'язання [5, с. 98].

Таким чином, грошове зобов'язання може бути представлено як відносне правовідношення загальноправового значення, в межах якого учасники наділені взаємними правами і обов'язками активного характеру з приймання передачі визначеної, або такої, що може бути визначена суми грошей, що є легальним засобом платежу [6, с. 234].

Отже, попри те, що грошове зобов'язання отримало господарсько-правову, цивільно-правову, фінансово-правову, нарешті, кримінально-правову та адміністративно-правову специфіку, в механізмах реалізації цих зобов'язань зберігається загальноправові (міжгалузеві) елементи, які відіграють понятійну та техніко-конститутивну роль. Не випадково, наприклад, примусове виконання платіжних документів мало залежить від того, виконується господарське грошове зобов'язання за договором поставки, чи стягується кримінальний штраф зі злочинця. Загальноправові елементи стимулюють таким чином взаємодію грошових зобов'язань з сумісними відносинами.

Література

1. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 2. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. С.О. Харітонова; канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. - Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. - 872 с.
2. Безклубий І.А. Теоретичні проблеми банківських правочинів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. - К., 2006. - 32 с.
3. Карабань Я.А. Поняття грошових зобов'язань у цивільному праві України // Держава і право: Юридичні і політичні науки. - К., 2013. - Вип. 60. - С. 248 - 256.
4. Лунц Л.А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве. - изд. 2-е, испр. - М., 2004. - 350 с.
5. Опадчий І.М. Грошові зобов'язання у приватному праві: монографія. - вид. 2-ге. - К., 2012. - 226 с.
6. Подчерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: монографія. - К., 2006. - 424 с.

УДК 347.751.3

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СПОЖИВАЧА

Люлик Р. – магістрант, гр. ПРЗмвн-11

Науковий керівник - к.ю.н. Поджаренко К.С.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Одним із ключових питань розвитку правової держави є відносини в сфері захисту прав і свобод людини, які, в свою чергу, є показниками ступеню розвитку та стану громадянського суспільства і

держави. Здійснення в Україні реформ в сфері соціального, економічного, політичного та правового життя, викликає необхідність підвищення безпеки окремих категорій осіб, шляхом внесення до

основного закону - Конституції [1]– гарантій захисту прав споживачів.

Необхідність висвітлення окремих питань споживчого законодавства сьогодні обґрунтована рядом факторів:

- соціально-економічними, що, в свою чергу, зумовлені соціальною роллю споживача;

- правотворчими, які полягають у недостатньому та неефективному правовому регулюванні відносин щодо захисту прав споживачів;

- правозастосовними, які визначають необхідність переосмислення і критичної оцінки окремих положень, вироблених судовою практикою, напрацювання єдиних підходів до вирішення спірних ситуацій.

Аналіз елементів цивільно-правового статусу споживача також є доцільним в контексті адаптації цивільного законодавства України до міжнародно-правового законодавства та в світлі нещодавньої ратифікації Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною [2; 3].

Цивільно-правовий статус споживача є спеціальним правовим статусом особи, комплексний підхід до розуміння й дослідження якого дозволяє найбільш змістовно охарактеризувати цього суб'єкта, визначити місце серед учасників цивільних відносин, з'ясувати особливості його елементів.

Поняття «споживач» поняття споживача є складним для розуміння в межах юридичної науки, оскільки традиційно розглядається у багатьох аспектах.

Цивільний кодекс України [4] не містить легальної дефініції поняття «споживач», воно представлено у спеціальному нормативно-правовому акті. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів», споживач - фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [5].

Аналіз чинного споживчого законодавства та основних досліджень з з обраного питання дає підстави визначити основні ознаки споживача: особа, яка з метою задоволення особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника, придбаває, має на меті придбати або користується продукцією (товарами, роботами, послугами). Ці ознаки є визначальними для характеристики споживача як особливого суб'єкта цивільних правовідносин та

обумовлює існування відповідного спеціального цивільно-правового статусу.

При єдності загального правового статусу, особа бере участь у різних суспільних відносинах і сферах життя, зокрема, у сфері захисту прав споживачів.

Специфіка цивільно-правового статусу споживача проявляється у двох особливостях: моменті виникнення в особи такого статусу та у наділленні споживача у рамках спеціального правового статусу додатковими правовими можливостями.

Структуру спеціального цивільно-правового статусу споживача формують наступні елементи: спеціальна цивільна правосуб'єктність, що полягає у єдності спеціальної право- і дієздатності, а також його права й обов'язки. При цьому права та обов'язки споживача виникають на основі спеціальної цивільної правоздатності в результаті відповідних юридичних фактів і реалізуються у конкретних правовідносинах.

Спеціальний цивільно-правовий статус споживача характеризує весь комплекс можливостей, надаваних будь-якому й усякому члену цієї соціальної групи, відособленій за певною ознакою, правовий статус особи до вступу в конкретне правовідношення. Реалізація можливостей, закладених у спеціальному цивільно-правовому статусі споживача, відбувається в рамках конкретних цивільних правовідносин.

Спеціальну цивільну правосуб'єктність споживача доцільно визначати як передбачену нормами цивільного права здатність мати та здійснювати спеціальні права та виконувати обов'язки особливого учасника цивільних правовідносин - споживача.

Враховуючи те, що покупцями за договором роздрібної купівлі-продажу можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи, умовою вступу покупця у договірні відносини із продавцем (виробником, виконавцем) є наявність у нього необхідного обсягу дієздатності відповідно до цивільного законодавства.

Право споживача, як елемент його цивільно-правового статусу слід розглядати як закріплену за споживачем та забезпечену покладенням обов'язків на третіх осіб, а також можливістю самостійно чи опосередковано через юрисдикційні органи застосувати щодо зобов'язаної особи заходи примусового характеру, міра можливої поведінки, спрямована на використання певних благ для задоволення особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 02 березня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами (ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comeuroint.rada.gov.ua>
3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 року (Редакція від 01.10.2011 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року (редакція від 19.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про захист прав споживачів: Закон УРСР від 12.05.1991 року (Редакція від 01.01.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.